

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح بیمه اجتماعی فراگیر (همگانی)»

مختصرون صحن علمي

مقدمه

بر اساس اصل بیست و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، برخورداری از تأمین اجتماعی یک حق همگانی است. با وجود ضرورت پوشش تأمین اجتماعی برای همه افراد جامعه، برآوردها نشان می‌دهد که هنوز حدود ۴۰ درصد از فعالان بازار کار (شاغلان و بیکاران جویای کار) زیر پوشش بیمه اجتماعی (بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت) نیستند. هرچند که بخش عمده‌ای از این افراد از طریق طرح بیمه سلامت ایرانیان، از پوشش بیمه سلامت برخوردار شده‌اند، اما این امکان برای پوشش بیمه اجتماعی آنها فراهم نشده است.

با توجه به اینکه خلأ پوشش بیمه‌های اجتماعی می‌تواند خانواده‌ها را در شرایط خطر مانند حوادث منجر به فوت یا ازکارافتادگی و نیز در دوران سالمندی با بحران‌های جدی روبرو سازد، در صورت ادامه روند موجود و بیمه نشدن بخش قابل توجهی از جامعه همزمان با تغییر ترکیب جمعیت کشور به سمت سالمندی، این وضعیت می‌تواند موجب گسترش فقر و ناامنی اجتماعی شود. بر مبنای این ضرورت، طرح بیمه اجتماعی فراگیر، با هدف پوشش تمام افراد و خانوارهایی که از این پوشش برخوردار نیستند، ارائه شده است.

ارزیابی کارشناسی طرح

این طرح مبتنی بر واقعیت‌های موجود نظام تأمین اجتماعی کشور و با رعایت چارچوب‌های علمی بیمه اجتماعی ارائه شده است و در صورت تصویب، می‌تواند مشکلات بخش عمده‌ای از جامعه را در قبال نظام بیمه اجتماعی برطرف سازد. هر چند از جهت منابع آن با ایرادات جدی مواجه است. با وجود این، برای افزایش قابلیت‌های اجرایی طرح توجه به نقاط قوت و ضعف آن اهمیت دارد.

نقاط قوت

- مهمترین نقطه قوت طرح فراهم کردن امکان برخورداری از تأمین اجتماعی برای افرادی است که تاکنون از آن برخوردار نبوده‌اند.

- تشکیل یک صندوق مجزا برای این بیمه یک نقطه قوت است چراکه سازوکارهای این نوع بیمه با بیمه‌های اجباری کاملاً تفاوت دارد و صندوق‌های بیمه اجتماعی اجباری تاکنون قادر به پوشش دادن جامعه هدف این طرح نبوده و نیستند.

- صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر به لحاظ ماهیت و مأموریت قانونی‌اش با صندوق موضوع این طرح مشابه است. بنابراین، ادغام این دو صندوق با هدف اجرای بیمه فراگیر در تمام نقاط کشور اعم از شهر و روستا به طور یکسان جزء نقاط قوت طرح است.

- تعیین سطح درآمد مبنای حق بیمه معادل ۷۰ درصد حداقل دستمزد قانون کار جزء نقاط قوت طرح است و موجب می‌شود که حق بیمه این صندوق نسبت به سایر صندوق‌ها ارزانتر و توسط بیمه شده قابل پرداخت باشد و بار مالی سنگینی به دولت تحمیل نشود.

- تجميع بیمه‌های اجتماعی که جنبه حمایتی دارند زیرمجموعه این صندوق نقطه قوت دیگر طرح است که موجب می‌شود صندوق‌های دیگر بیمه‌ای بهتر بتوانند انجام وظیفه کنند.

نقاط ضعف

- در ماده (۱)، تصویب مقررات مربوط به تعهدات، منابع و ماهیت صندوق به آیین‌نامه مصوب دولت موکول شده است. از آنجا که بیمه اجتماعی جنبه بلندمدت و بین نسلی دارد، بهتر است تمام شرایط مربوط به حقوق و تکالیف متقابل بیمه‌گر و بیمه‌شونده، در قانون مشخص شود و صرفاً نحوه اجرای آن به آیین‌نامه محول گردد.

- در تبصره «۳» ماده (۲)، مقرر شده که سهم دولت از حق بیمه این افراد (معادل پنجاه درصد حق بیمه) از محل درآمدهای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها تأمین شود. درحالی که تحقق درآمدهای موضوع این قانون همواره با ابهام مواجه بوده و صندوق را از ابتدا با ناپایداری منابع مالی روبرو خواهد ساخت. ازسوی دیگر این موضوع به‌علت ایجاد بار مالی برای دولت مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی است.

- در ماده (۳) مقرر شده که حق بیمه سهم بیمه شده از محل یارانه سهم خانوار تأمین شود. درحالی که این طرح درخصوص نرخ حق بیمه و سهم بیمه شده و دولت صراحت لازم را ندارد. در نتیجه لازم است این ماده از این جهت رفع ابهام شود.

- ماده (۴) درخصوص مواردی که اعضای این صندوق مشمول بیمه‌های اجباری می‌شوند و نحوه ادامه پوشش آنها، صراحت لازم را ندارد. بهتر است با عباراتی شفاف‌تر این تکلیف آنها مشخص شود.

- در ماده (۵)، موضوع انتقال سوابق بیمه‌شدگان به صندوق جدید هزینه‌های سنگین نقل‌وانتقال سوابق را به آنها تحمیل می‌کند که عملاً قادر به پرداخت آن نخواهند بود. بهتر است نحوه انتقال حق بیمه‌ها و احتساب سوابق به صراحت بیان شده و از تحمیل هزینه‌ها به بیمه شده جلوگیری شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

ایجاد بیمه اجتماعی فراگیر در قالب یک صندوق جدا و تخصصی یک ضرورت است و اجرای آن می‌تواند ضمن کاهش فشارهای وارده بر نظام اقتصادی کشور، از وقوع مشکلات اجتماعی آتی نیز جلوگیری کند. نقطه ضعف اصلی طرح اولاً غیرمطمئن بودن منبع لحاظ شده از قانون هدفمندسازی یارانه‌ها و ثانیاً داشتن بار مالی و مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی است. در صورت رفع این مشکل و پذیرش بار مالی از سوی دولت کلیات طرح قابل پذیرش بوده ولی در جزئیات نیاز به اصلاح دارد.

